

שנת הלימודים תשע"א 2010/2011

סמינר מחקר איכותני
המפגש של נותני שירות רפואי עם נושאים רגישים
שנה ד', קורס שנתי 290.3504
יום א' 14 - 16

מרצה: ד"ר הדס גולדבלט
חדר 612, קומה 6 מגדל אשכול. טלפון: 8288665-04 (8665)
שעות קבלה - בתיאום מראש
E-mail: goldblat@research.haifa.ac.il

א. רקע

מחקר איכותני מתעניין במשמעות שאנשים נותנים לעולמם ולחוויותיהם, ובאופן בו הם מתארים ומפרשים חוויות אלו. מטרת הסמינר לחשוף את הסטודנטים לעקרונות המנחים של סוג מחקר זה, לאפשר להם להתנסות בתהליך תכנון וביצוע מחקר איכותני וכתיבת דו"ח מסכם על ממצאיו.

הסמינר יעסוק בהיבטים האישיים והבין-אישיים של חווית המפגש של נותני שירות רפואי עם נושאים רגישים כמו טראומה, אלימות כלפי אנשי הצוות הרפואי, אלימות במשפחה, סבל ומחלות סופניות.

ב. יעדי הסמינר

- להכיר הנחות יסוד ומושגים תיאורטיים עליהם מתבססת הפרדיגמה האיכותנית
- ללמוד לתכנן ולבצע מחקר איכותני המבוסס על ראיונות עומק חצי-מובנים
- לרכוש מיומנות בביצוע ראיונות עומק איכותניים
- ללמוד לבצע ניתוח תוכן איכותני של ראיונות עומק
- לכתוב דו"ח מחקר איכותני (עבודה מסכמת)

במהלך הקורס הסטודנטים יוכשרו לבצע מחקר בשיטה איכותנית, ויתנסו בשלבים שונים של המחקר, כולל:

1. סקירת ספרות
2. ניסוח שאלת מחקר
3. תכנון מערך המחקר
4. איסוף נתונים וניתוחם
5. פיתוח רגישות לסוגיות אתיות במחקר
6. פיתוח יכולת רפלקטיבית כחוקרים
7. הסקת מסקנות ודיון בהשלכות המחקר
8. הצגת המחקר בעל-פה ובכתב

ג. מטלות

1. השתתפות ונוכחות סדירה בשיעורים - חובה
2. קריאת הספרות המקצועית
3. השתתפות בכיתה
4. הכנת המטלות השונות בקבוצות המחקר (ראו להלן עמ' 2)

ד. הרכב הציון בסמינר

ציון "עובר": 60%. יש להשיג לכל הפחות ציון "עובר" עבור כל אחד ממרכיבי הציון בקורס.

הציון יינתן על-פי המפתח הבא:

- הצגת סקירת ספרות (שיעורים 7-8) ו/או הצגה של הצעת המחקר בכתה (שיעורים 11-12)
 - הגשה בכתב של שאלות למדריך הראיון (שיעור 11)
 - ביצוע שלושה ראיונות עומק, תימלולם והגשתם למרצה בזמן שייקבע
 - הצגת ממצאי המחקר במהלך סמסטר ב' (הנחיות ומועדים להצגה יימסרו בנפרד)
- 15% {
- הגשת הצעת המחקר בכתב (בסיום סמסטר א') - 15%
 - עבודת מסכמת (עם סיום שנת הלימודים) - 65%
 - עמידה במטלות בזמן והתרשמות המרצה מהשתתפות פעילה (לאורך כל הסמינר) - 5%

תכנית סמסטר א'

הערה: 1) יתכנו שינויים בהתאם להתקדמות הסמינר.

2) תכנית סמסטר ב' תינתן בנפרד

3) בכל משימה של הצגה בכתה קבוצות שונות ייקחו חלק

השיעור	תאריך	נושא / מטלה
שיעור 1	17.10.10	המחקר האיכותני - מבוא
שיעור 2	24.10.10	המחקר האיכותני/ עקרונות הגישה הפנומנולוגית/ בחירת נושאי המחקר/ חלוקה לקבוצות עבודה בזוגות/ שלשות
שיעור 3	31.10.10	עבודה עצמית בקבוצות (המטלה תימסר בשיעור 2)
שיעור 4	7.11.10	מערך המחקר ותכנונו / הגדרת שאלת המחקר
שיעור 5	14.11.10	ראיון עומק חצי מובנה
שיעור 6	21.11.10	ראיון עומק חצי מובנה
שיעור 7	28.11.10	סקירות הספרות בנושא המחקר הצגות על-ידי הסטודנטים (10-15 דקות לקבוצה)
-	5.12.10	חופשת חנוכה
שיעור 8	12.12.10	סקירות הספרות בנושא המחקר: הצגות על-ידי הסטודנטים (10-15 דקות לקבוצה)
שיעור 9	19.12.10	בניית מדריך ראיון
שיעור 10	26.12.10	בניית מדריך ראיון – הגשת שאלות למדריך הראיון
שיעור 11	2.1.11	הצגה של הצעת המחקר בכתה (10-15 דקות לקבוצה)
שיעור 12	9.1.11	הצגה של הצעת המחקר בכתה (10-15 דקות לקבוצה)
שיעור 13	16.1.11	הכנה ליציאה לאיסוף הנתונים: כל סטודנט/ית מתבקש/ת לראיין שלושה משתתפים למחקר

- 3 -

העבודה המסכמת

העבודה המסכמת תוגש עם סיום שנת הלימודים. העבודה תתבסס על נושא המחקר ועל ניתוח ראיונות העומק, ותיכתב בזוגות/שלשות שייקבעו בכתה בתחילת סמסטר א'.

- חלקה הראשון של העבודה יתבסס על הצעת המחקר שתוגש בסיום סמסטר א'.
- אורך העבודה המסכמת לכל היותר 20 עמודים (לא כולל רשימה ביבליוגרפית ונספחים), המודפסים ברווח כפול.
- העבודה תהיה כתובה כמקובל בחיבור מדעי (תקציר, רקע, שיטה, ממצאים, דיון ורשימת מקורות מסודרת לפי כללי ה-APA מהדורה ששית - 2010).
- **יש למסור את עבודת הסיכום מודפסת. בנוסף, יש לשלוח למרצה את עבודת הסיכום ואת תמלול הראיונות בדוא"ל.**
- מועד הגשת העבודה ייקבע ביחד עם הסטודנטים במהלך סמסטר ב'. בכל מקרה, יש להגיש את העבודה עד 5.7.11
- **הנחיות מפורטות לכתיבת העבודה יינתנו בסמסטר ב'.**

ה. נושאי הקורס ורשימת מקורות לקריאה על מחקר איכותני

- **הערה: חומר קריאה על הנושא הספציפי של המחקר ייארף על-ידי הסטודנטים**

ספרים על מחקר איכותני (כללי ובסיעוד) ועל פנומנולוגיה

קסן, ל. וקרומר-נבו, מ. (עורכות). (2010). **ניתוח נתונים במחקר איכותני**. באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. **LB1028.N59 2010**

שלסקי, ש. ואלפרט, ב. (2007). **דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט**. תל-אביב: מכון מופ"ת. **שמורים LB1028.S395 2007**

שקדי, א. (2003). **מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב. **שמורים H61.S5185 2003**

תובל-משיח, ר. וספקטור-מרזל, ג. (עורכות). (2010). **מחקר נרטיבי: תאוריה, יצירה ופרשנות**. ירושלים: הוצאת הספרים ע"ש מאגנס. **H62.M352 2010**

Becker, C. S. (1992). *Living and relating: An introduction to phenomenology*. Newbury Park, CA: Sage. **BF204.5.B43 1992**

Creswell, J. H. (2007). *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches* (2nd. ed.). Thousand Oaks, CA: Sage. **שמורים H61.C73 2007**

Holloway, I., & Wheeler, S. (2003). *Qualitative research in nursing* (2nd ed.). Oxford, Great Britain: Blackwell. **RT81.5.H65 2002**

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. Thousand Oaks, CA: Sage. **H62.P3218 2002**

- 4 -

נושא ראשון: העקרונות הפילוסופיים והמתודולוגיים המייחדים מחקר איכותני

צבר בן-יהושע, נ' (2001). מבוא: ההיסטוריה של המחקר האיכותני, השפעות וזרמים. בתוך נ. צבר בן-יהושע (עורכת), **מסורות וזרמים במחקר האיכותני** (עמ' 13 - 28). לוד: דביר.

שלסקי, ש' ואלפרט, ב' (2007). **דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט**. תל-אביב: מכון מופ"ת. פרק 1: **כתיבה כיצירת ידע**, עמ' 17 - 69.

שקדי, א' (2003). **מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב. פרק 1: הנחות המחקר האיכותני-קונסטרוקטיבי, עמ' 23 - 36.

*Mayan, M. J. (2009). *Essentials of qualitative inquiry*. Walnut Creek, Ca: Left Coast Press.

GN345.M395 2009

Chapter 1: Introduction to qualitative inquiry, pp. 9-21.

Chapter 2: Theory and method, pp. 22-33.

נושא שני: תכנון מחקר איכותני: מטרות, שאלות המחקר, מדגם מחקר איכותני, תיקוף ומהימנות

שקדי, א' (2003). **מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב.

פרק 2: פרספקטיבה מושגית, שאלות המחקר ועיצוב המחקר, עמ' 37 - 54.

פרק 13: סטנדרטים של איכות המחקר, עמ' 227 - 242.

*Holloway, I., & Wheeler, S. (2002). *Qualitative research in nursing* (2nd ed.). Oxford, Great Britain: Blackwell. RT81.5.H65 2002

pp. 250-265.

Rolfe, G. (2006). Validity, trustworthiness and rigour: Quality and the idea of qualitative research. *Journal of Advanced Nursing*, 53, 304–310.

נושא שלישי: דילמות אתיות במחקר איכותני בכלל, ובמיוחד עם משתתפים פגיעים ורגישים; תהליכים אישיים שחווה החוקר האיכותני במהלך המחקר

דושניק, ל., וצבר בן-יהושע, נ. (2001). אתיקה של המחקר האיכותני. בתוך נ. צבר בן-יהושע (עורכת), **מסורות וזרמים במחקר האיכותני** (עמ' 343 - 368). לוד: דביר.

עזר, ח. (2010). המחקר הנרטיבי כאמצעי להעצמת החוקר. בתוך ר. תובל-משיח וג. ספקטור-מרזל (עורכות), **מחקר נרטיבי: תאוריה, יצירה ופרשנות** (עמ' 221 - 247). ירושלים: הוצאת הספרים ע"ש מאגנס.

קרניאלי, מ. (2010). יחסי מספר-חוקר במחקר הנרטיבי: למי שייך הסיפור? בתוך ר. תובל-משיח וג. ספקטור-מרזל (עורכות), **מחקר נרטיבי: תאוריה, יצירה ופרשנות** (עמ' 177 - 196). ירושלים: הוצאת הספרים ע"ש מאגנס.

Anderson, D. G., & Hatton, D. C. (2000). Accessing vulnerable populations for research. *Western Journal of Nursing Research*, 22, 244-251.

- 5 -

נושא שלישי: דילמות אתיות במחקר איכותני... (המשך)

- Dickson-Swift, V., James, E. L., Kippen, S., & Liamputtong, P. (2006). Blurring boundaries in qualitative health research on sensitive topics. *Qualitative Health Research, 16*, 853-871.
- Dickson-Swift, V., James, E. L., Kippen, S., & Liamputtong, P. (2008). Risk to researchers in qualitative research on sensitive topics: Issues and strategies. *Qualitative Health Research, 18*, 133-144.
- Fernandez, C.V., Skedgel, C., & Weijer, C. (2004). Considerations and costs of disclosing study findings to research participants. *Canadian Medical Association Journal, 170* (9), 1417-1419.
- Karnieli-Miller, O., Strier, R., & Pessach, L. (2009). Power relations in qualitative research. *Qualitative Health Research, 19*, 279-289.
- Morse, J., Barrett, M., Mayan, M., Olson, K., & Spiers, J. (2002). Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods, 2*, Article 2 (Retrieved on July 21, 2010 from <http://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/IJQM/article/view/4603/3756>).
- Tobin, G.A., & Begley, C. M. (2004). Methodological rigour within a qualitative framework. *Journal of Advanced Nursing, 48*, 388-396.

נושא רביעי: הראיון האיכותני: עקרונות ותהליך; בניית מדריך ראיון עומק חצי-מובנה

שקדי, א. (2003). מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב. פרק 4: שיטות איסוף נתונים, עמ' 69 – 80.

- *DiCicco-Bloom, B., & Crabtree, B. F. (2006). The qualitative research interview. *Medical Education, 40*, 314-321.
- Manderson, L., Bennett, E., & Andajani-Sutjahjo, S. (2006). The social dynamics of the interview: Age, class, and gender. *Qualitative Health Research, 16*, 1317-1334.
- Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (1995). *Qualitative interviewing: The art of hearing data*. Thousand Oaks, CA: Sage. **H62.R737 1995**
pp. 145-167

נושא חמישי: ניתוח ראיונות איכותניים

איילון, י. וצבר-בן יהושע, נ. (2010). תהליך ניתוח תוכן לפי תיאוריה מעוגנת בשדה. בתוך ל. קסן ומ. קרומר-נבו (עורכות), **ניתוח נתונים במחקר איכותני** (עמ' 359-382). באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

ליבליך, ע. ותובל-משיח, ר. (2010) בין השלם לחלקיו, ובין תוכן לצורה. בתוך ל. קסן ומ. קרומר-נבו (עורכות), **ניתוח נתונים במחקר איכותני** (עמ' 21-42). באר-שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.

שקדי, א. (2003). **מילים מנסות לגעת: מחקר איכותני – תיאוריה ויישום**. תל-אביב: הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב.

פרק 5: עקרונות ניתוח הנתונים, עמ' 93-110.

פרק 6: שלב א' של הניתוח: הניתוח הראשוני, עמ' 111-120.

פרק 7: שלב ב' של הניתוח: הניתוח הממפה, עמ' 121-141.

פרק 8: שלב ג' של הניתוח: הניתוח הממוקד, עמ' 143-153.

פרק 9: שלב ד' של הניתוח: הניתוח התיאורטי, עמ' 155-168.

Forbat, L., & Henderson, J. (2005). Theoretical and practical reflections on sharing transcripts with participants. *Qualitative Health Research*, 15, 1114-1128.

Graneheim, U.H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: Concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Education Today*, 24, 105-112.

Kelly, T., & Howie (2007). Working with stories in nursing research: Procedures used in narrative analysis. *International Journal of Mental Health Nursing*, 16, 136-144.

נושא ששי: כתיבת דו"ח מחקר איכותני

שלסקי, ש. ואלפרט, ב. (2007). **דרכים בכתיבת מחקר איכותני: מפירוק המציאות להבנייתה כטקסט**. תל-אביב: מכון מופ"ת. פרקים 2, 3, 4, 6, 8.

Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1990). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods* (3rd ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon. **LB1028.B56 1998**
Chapter 6: Writing it up, pp. 187-208.

המלצות לקריאה נוספת

- הערה חשובה; יש חומר עשיר באנגלית על מחקר איכותני בתחום הסייעודי לדוגמה;

Goldblatt, H. (2009). Impact of caring for abused women on nurses' professional and personal life experiences. *Journal of Advanced Nursing*, 65, 1645-1654.

Gramling, K. L. (2004). A narrative study of nursing art in critical care. *Journal of Holistic Nursing*, 22, 379-398.

- 7 -

Isaksson, U., Graneheim, U. H., & Åström, S. (2009). Female caregivers' experiences of exposure to violence in nursing homes. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 16, 46–53.

Ridge, D., & Ziebland, S. (2006). "The old me could never have done that": How people give meaning to recovery following depression. *Qualitative Health Research*, 16, 1038-1053.

Robinson Wolf, Z., & Rager Zuzelo, P. (2006). "Never Again" stories of nurses: Dilemmas in nursing practice. *Qualitative Health Research*, 16, 1191-1206.

- כדי להתרשם מהן עבודות הכתובות בגישה של מחקר איכותני, כדאי לקרוא ספרים, מאמרים, עבודות דוקטורט ועבודות מ"א שנעשו בגישה זו. מצ"ב לקט של חומר קריאה בעברית. כל המקורות נמצאים בספרייה.

אונגר-ארנוב, י. (2009). **חויית העובדות הסוציאליות בקריה הרפואית רמב"ם - במלחמת לבנון השנייה** (עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך). ביה"ס לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת חיפה, חיפה.

גולדבלט, ה. (2001). **המשמעות שמעניקים מתבגרים לאלימות בין הוריהם** (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה"). אוניברסיטת חיפה, חיפה.

ישראל, ט. (2005). **ההבניה האונטולוגית של מצבי צמח: המקרה של בית חולים בישראל** (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה"). אוניברסיטת חיפה, חיפה.

קריבנקו, י. (2009). **עמדותיהם וחוויותיהם של אנשי-צוות סיעודי במפגשם עם מטופלים אשר התקבלו למסגרות אשפוזיות בעקבות ניסיון אובדני** (עבודת גמר לקבלת תואר מוסמך). החוג לבריאות נפש קהילתית, אוניברסיטת חיפה, חיפה.

קרניאלי-מילר, א. (2006). **בשורות רעות בגיל ההתבגרות: חווית הבישור וההתבשרות על מחלה כרונית בעיני מתבגרים, הוריהם והרופאים** (חיבור לשם קבלת תואר "דוקטור לפילוסופיה"). אוניברסיטת חיפה, חיפה.